Research Article

Competitiveness Development to Solve Poverty Problems and Reduce Economic Inequality Among Community Enterprises in Mae Hong Son Province

การพัฒนาศักยภาพการแข่งขันของวิสาหกิจชุมชนเพื่อขจัดความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ กรณีศึกษาในจังหวัดแม่ฮ่องสอน

Received: Jul 28, 2025 *Revised: Aug 19, 2025* *Accepted: Aug 25, 2025*

Supot Kammanid (สุพจน์ คำมะนิด)

Maehongson College, Chiang Mai Rajabhat University

วิทยาลัยแม่ฮ่องสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

Raphassorn Kongtanajaruanun (รภัสสรณ์ คงธนจารุอนันต์)*

Faculty of Economics, Maejo University, Chiang Mai

คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ จังหวัดเชียงใหม่

Setthaphorn Setthaya (เสฏฐพร เสทธะยะ)

Maehongson College, Chiang Mai Rajabhat University

วิทยาลัยแม่ฮ่องสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่

Corresponding Author Email: phassy77@gmail.com

Abstract

This qualitative research aimed to analyze strategic approaches for enhancing the competitive capacity of community enterprises in Mae Hong Son Province, as a means to strengthen business operations, alleviate poverty, and reduce economic inequality in a sustainable manner. Key informants included members of community enterprises, government officials, community leaders, and support organizations across seven districts: Mueang Mae Hong Son, Pang Mapha, Pai, Khun Yuam, Mae La Noi, Mae Sariang, and Sop Moei, totaling 25 participants. Data collection methods comprised in-depth interviews, field observations, focus group discussions, and documentary review. The data were analyzed using qualitative content analysis and SWOT analysis techniques.

The findings revealed that while community enterprises possess significant development potential, they continue to face internal and external constraints. Consequently, four strategic recommendations were formulated: (1) proactive strategies focusing on product development and organizational innovation, (2) corrective strategies emphasizing participation, local identity, and technological skills, (3) defensive strategies targeting risk management related to environmental

changes and production costs, and (4) adaptive strategies promoting external collaboration and community-level self-reliance. The study concludes that sustainable development of community enterprises requires an integrated approach that leverages social capital, local wisdom, and multi-sectoral cooperation in a systematic and contextualized manner.

Keywords: Competitive Capacity; Community Enterprises; Poverty; Economic Inequality

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิเคราะห์กลยุทธ์ในการพัฒนาศักยภาพทางการแข่งขันของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดแม่ฮ่องสอน อันเป็นแนวทางในการยกระดับความสามารถในการดำเนินธุรกิจ ลดปัญหาความยากจน และความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจในชุมชนอย่างยั่งยืน กลุ่มเป้าหมายที่ให้ข้อมูล คือ กลุ่มวิสาหกิจชุมชน เจ้าหน้าที่ภาครัฐ ผู้นำชุมชน และผู้สนับสนุนวิสาหกิจชุมชนใน 7 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน ปางมะผ้า ปาย ขุนยวม แม่ลาน้อย แม่สะเรียง และสบเมย รวมจำนวน 25 คน โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก การสังเกตภาคสนาม การสนทนากลุ่ม และการทบทวนเอกสาร ประกอบกับการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาและ SWOT Analysis

ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีศักยภาพในการพัฒนาหลากหลายด้าน แต่ยังเผชิญกับข้อจำกัดจากปัจจัยภายในและภายนอก จึงได้จัดทำข้อเสนอเชิงกลยุทธ์ 4 ประเภท ได้แก่ 1) กลยุทธ์เชิงรุก มุ่งพัฒนาผลิตภัณฑ์และนวัตกรรมองค์กร 2) กลยุทธ์เชิงแก้ไข เน้นการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมอัตลักษณ์ชุมชน และทักษะด้านเทคโนโลยี 3) กลยุทธ์เชิงป้องกัน มุ่งบริหารความเสี่ยงจากการเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมและต้นทุนการผลิต และ 4) กลยุทธ์เชิงรับ มุ่งสร้างเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอกและส่งเสริมการพึ่งพาตนเองในระดับชุมชน ผลการวิจัยชี้ให้เห็นว่าการพัฒนาอย่างยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชนจำเป็นต้องอาศัยแนวทางแบบบูรณาการที่เชื่อมโยงทุนทางสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และความร่วมมือระหว่างภาคส่วนต่าง ๆ อย่างมีระบบ

คำสำคัญ: ศักยภาพทางการแข่งขัน; วิสาหกิจชุมชน; ความยากจน; ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ

บทนำ

ประเทศไทยในยุคปัจจุบันกำลังเผชิญกับความท้าทายสำคัญในการขับเคลื่อนการพัฒนาเศรษฐกิจที่ยั่งยืนและครอบคลุมประชาชนทุกกลุ่มอย่างแท้จริง โดยเฉพาะในกลุ่มประชากรระดับฐานรากที่ยังคงมีความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมอย่างเด่นชัด หนึ่งในแนวทางสำคัญที่รัฐนำมาใช้เพื่อยกระดับรายได้ของประชาชนในระดับชุมชน คือการส่งเสริมและสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนให้มีศักยภาพในการดำเนินธุรกิจ พึ่งพาตนเองได้ และสามารถแข่งขันได้ในระบบเศรษฐกิจที่มี

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (กฤตพงศ์ ปานผา. (2568); สิปปภาส สีลเตโชธาม, พระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรปญโญ, ขันทอง วัฒนะประดิษฐ์, 2566) จังหวัดแม่ฮ่องสอนเป็นหนึ่งในจังหวัดชายแดนที่มีบริบททางภูมิศาสตร์พิเศษ คือมีพื้นที่ภูเขาสูงสลับซับซ้อน ประชากรเบาบาง และมีชนเผ่าพื้นเมืองหลากหลายกลุ่มอาศัยอยู่ ทำให้มีข้อจำกัดในด้านโครงสร้างพื้นฐาน การเข้าถึงตลาด เทคโนโลยี และแหล่งทุน ส่งผลให้การพัฒนาทางเศรษฐกิจมีความล่าช้า และประชาชนจำนวนมากยังคงมีรายได้ต่ำและอยู่ในภาวะเสี่ยงต่อความยากจน (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2566)

ในช่วงทศวรรษที่ผ่านมา รัฐบาลได้ผลักดันการจัดตั้งและส่งเสริมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยมีเป้าหมายเพื่อเสริมสร้างเศรษฐกิจฐานรากผ่านการใช้ทรัพยากรและภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ (พระครูสิทธิสุตากร (สุเมต สิทฺธิเมธี), 2567) อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะมีการสนับสนุนจากภาครัฐในหลายด้าน เช่น การฝึกอบรม การส่งเสริมผลิตภัณฑ์ชุมชน (OTOP) การสนับสนุนด้านเงินทุนและการตลาด แต่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ยังคงเผชิญกับปัญหาสำคัญในหลายมิติ (ทวี วัชระเกียรติศักดิ์, ศิริพร เลิศยิ่งยศ และ ยุทธกร ฤทธิ์ไธสง, 2562) จากการสำรวจสถานการณ์ของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดแม่ฮ่องสอน พบว่า ปัญหาหลักที่ส่งผลกระทบต่อการดำเนินงาน ได้แก่ การขาดแคลนแรงงานคุณภาพที่มีทักษะในการบริหารจัดการและพัฒนาธุรกิจ การขาดวัตถุดิบที่มีคุณภาพและเพียงพอ การบริหารจัดการภายในกลุ่มที่ยังขาดความเป็นระบบ และการเข้าถึงตลาดยังมีข้อจำกัดสูง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มที่ไม่สามารถเข้าถึงระบบสนับสนุนจากภาครัฐได้เลย นอกจากนี้ ยังพบว่ากลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดแม่ฮ่องสอนสามารถจำแนกได้ออกเป็น 3 กลุ่มใหญ่ ได้แก่ 1) กลุ่มที่สามารถทำการตลาดได้เองในระดับหนึ่ง แต่ยังคงต้องพึ่งพาภาครัฐในด้านการเชื่อมโยงเครือข่ายและทุนสนับสนุน 2) กลุ่มที่ไม่สามารถทำการตลาดได้เอง ต้องอาศัยภาครัฐในการจัดหาช่องทางตลาด การประชาสัมพันธ์ และการบริหารจัดการ 3) กลุ่มที่ไม่สามารถเข้าถึงทั้งตลาดและระบบสนับสนุนของรัฐ ซึ่งเป็นกลุ่มที่เปราะบางและมีความเสี่ยงสูงต่อการเลิกกิจการในอนาคต (ยงยุทธ อ่อนอุระ, 2567) ปัญหาเหล่านี้ส่งผลโดยตรงต่อขีดความสามารถในการแข่งขันของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ซึ่งถือเป็นปัจจัยสำคัญในการลดความยากจนและสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจในระดับชุมชนอย่างยั่งยืน โดยเฉพาะในยุคเศรษฐกิจดิจิทัลที่ธุรกิจต้องมีความสามารถในการปรับตัวสูง การขาดกลยุทธ์การดำเนินงานที่ชัดเจน รวมถึงการไม่สามารถพัฒนาทักษะและศักยภาพของสมาชิกในกลุ่มได้ทันต่อการเปลี่ยนแปลง จะยิ่งทำให้กลุ่มวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ล้าหลังและไม่สามารถแข่งขันได้

ดังที่กล่าวมานั้นจึงทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาศักยภาพทางการแข่งขันเพื่อแก้ปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดแม่ฮ่องสอน” จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งในการศึกษาสภาพปัจจุบันของปัญหา ตลอดจนวิเคราะห์ศักยภาพและโอกาสของกลุ่มในการพัฒนาขีดความสามารถการแข่งขันผ่านการกำหนดกลยุทธ์ที่เหมาะสม โดยมุ่งหวังให้ผลการวิจัยสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางปฏิบัติจริงในการปรับปรุงกระบวนการ

ดำเนินงานของกลุ่ม สร้างความเข้มแข็งจากภายใน และสามารถเชื่อมโยงกับภาคส่วนภายนอกได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ งานวิจัยยังสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2561–2580) ด้านการสร้างโอกาสและความเสมอภาคทางสังคม รวมถึงยุทธศาสตร์การพัฒนาจังหวัดแม่ฮ่องสอน พ.ศ. 2566–2570 ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก การส่งเสริมการมีงานทำ และการยกระดับศักยภาพของชุมชนให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ ลดการพึ่งพารัฐในระยะยาว

วัตถุประสงค์การวิจัย

เพื่อศึกษาและวิเคราะห์กลยุทธ์ในการพัฒนาศักยภาพทางการแข่งขันของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดแม่ฮ่องสอน อันเป็นแนวทางในการยกระดับความสามารถในการดำเนินธุรกิจ ลดปัญหาความยากจน และความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจในชุมชนอย่างยั่งยืน

การทบทวนวรรณกรรม

การวิจัยเรื่องการพัฒนาศักยภาพทางการแข่งขันเพื่อแก้ปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดแม่ฮ่องสอน ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาค้นคว้าเอกสารแนวคิด ทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องตามลำดับ ดังนี้

1. ทฤษฎีการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม (Participatory Development Theory)

ทฤษฎีการพัฒนาแบบมีส่วนร่วม (Participatory Development Theory) เป็นแนวคิดที่เน้นการให้ประชาชนในระดับฐานรากมีบทบาทอย่างแท้จริงในกระบวนการพัฒนา ทั้งในด้านการคิด การตัดสินใจ การลงมือทำ และการติดตามประเมินผล ซึ่งแตกต่างจากแนวทางการพัฒนาแบบดั้งเดิมที่เน้นการวางแผนจากส่วนกลางหรือจากภายนอกชุมชน แนวคิดนี้ได้รับการผลักดันอย่างเด่นชัดจากนักพัฒนาและนักวิชาการ เช่น Cazorla-Montero, A., & De los Ríos-Carmenado, I. (2023) ได้เป็นผู้เสนอแนวทาง “putting the last first” ซึ่งให้ความสำคัญกับเสียงของคนชายขอบ และเห็นว่าการพัฒนาใด ๆ จะยั่งยืนก็ต่อเมื่อประชาชนมีอำนาจในการกำหนดอนาคตของตนเอง แนวคิดของ Paulo Freire นักการศึกษาชาวบราซิล ยังได้เสริมความลึกซึ้งให้กับทฤษฎีนี้ผ่านแนวคิดการศึกษาปลดปล่อย (Pedagogy of the Oppressed) ซึ่งชี้ว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนไม่ใช่แค่การแสดงความคิดเห็นหรือการรับฟัง แต่คือการตื่นรู้ (conscientization) และการมีอำนาจต่อรองในเชิงโครงสร้างเพื่อเปลี่ยนแปลงสภาพทางสังคมที่ไม่เป็นธรรม การมีส่วนร่วมจึงไม่ใช่เพียงกระบวนการเทคนิค แต่เป็นกระบวนการทางการเมืองที่เกี่ยวพันกับสิทธิ เสรีภาพ และความเป็นธรรมในสังคม ในด้านการปฏิบัติ นอกจากนั้นดวงชีวัน สวัสดิผล และ พรรณธิพา ธีระโรจนพงษ์ (2568) ได้เสนอว่าการพัฒนาแบบมีส่วนร่วมควรมีหลายระดับ ทั้งในมิติของการวางแผน การตัดสินใจ การดำเนินการ และการใช้ประโยชน์จากผลพัฒนา เพื่อสร้างการมีส่วนร่วมที่แท้จริง ไม่ใช่แค่ในเชิงสัญลักษณ์ (tokenism) แนวคิดนี้ได้รับการยอมรับอย่างแพร่หลายในวงการพัฒนาระหว่างประเทศ องค์กร NGO และหน่วยงาน

รัฐหลายแห่ง โดยเห็นว่าการสร้างศักยภาพให้กับประชาชนในการกำหนดอนาคตของตนเอง จะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน เป็นธรรม และสอดคล้องกับบริบทท้องถิ่นอย่างแท้จริง

2. ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ฐานราก (Grassroots Economics / Local Economy Theory)

ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ฐานราก (Grassroots Economics / Local Economy Theory) เป็นแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์ที่ให้ความสำคัญกับเศรษฐกิจในระดับชุมชน โดยเน้นการพึ่งพาตนเองของประชาชนในท้องถิ่นผ่านการใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ในพื้นที่อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน แนวคิดนี้ได้รับการพัฒนาและขยายความโดยนักเศรษฐศาสตร์เชิงพัฒนา เช่น ธรรมพร ตันตรา และวินิจ ผาเจริญ (2568) ซึ่งเห็นว่าเศรษฐกิจในระดับล่างของสังคมคือพื้นฐานที่แท้จริงของการพัฒนา เนื่องจากเป็นที่รวมของแรงงาน วัฒนธรรม ทุนสังคม และความรู้ท้องถิ่นที่สะท้อนความหลากหลายและศักยภาพของแต่ละพื้นที่อย่างลึกซึ้ง นักวิชาการอย่าง มนตรี สิงหะวาระและคณะ (2568) ได้นำเสนอแนวคิดที่เกี่ยวข้องในชื่อเศรษฐศาสตร์ของมนุษย์ระดับพื้นฐาน (Human Scale Development) โดยเน้นว่าเศรษฐกิจควรถูกออกแบบให้ตอบสนองความต้องการที่แท้จริงของมนุษย์ในระดับท้องถิ่น เช่น ความมั่นคงทางอาหาร ความสัมพันธ์ทางสังคม และความเป็นอยู่ที่ดี มากกว่าการมุ่งเน้นเพียงการเติบโตทางตัวเลขทางเศรษฐกิจเพียงอย่างเดียว แนวคิดนี้ยังเชื่อว่าชุมชนควรมีสิทธิ์ในการกำหนดวิถีการพัฒนาเศรษฐกิจของตนเอง และกระตุ้นให้เกิดความหลากหลายทางเศรษฐกิจที่เหมาะสมกับบริบทเฉพาะของแต่ละพื้นที่ ในบริบทของประเทศไทย ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ฐานรากสอดคล้องกับแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง ตามหลักปรัชญาของพระบาทสมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช ซึ่งมุ่งเน้นให้ประชาชนพึ่งพาตนเองอย่างมีเหตุผลและมีภูมิคุ้มกันในระดับชุมชน โดยใช้ความรู้และคุณธรรมเป็นฐาน แนวคิดนี้ไม่เพียงตอบโจทย์การลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ แต่ยังส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา สร้างความยืดหยุ่น และเพิ่มศักยภาพทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืนในระดับรากฐานของสังคม

3. ทฤษฎีทุน (Capital Theory)

แนวคิดทฤษฎีทุน (Capital Theory) ที่เสนอโดย ปิแอร์ บูร์ดิเยอ (Pierre Bourdieu) นักสังคมวิทยาชาวฝรั่งเศส เป็นกรอบแนวคิดที่ได้รับการยอมรับอย่างกว้างขวางในการอธิบายความแตกต่างของพลังทางสังคมที่ไม่ได้จำกัดเพียงแค่ทรัพย์สินทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังครอบคลุมถึงทุนในรูปแบบอื่น ๆ ที่มีผลต่อการดำรงอยู่ ความสามารถในการแข่งขัน และการเปลี่ยนแปลงสถานภาพของบุคคลหรือกลุ่มในสังคม ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการวิเคราะห์ศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในมิติต่าง ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ทุนที่วิสาหกิจชุมชนถือครองอยู่สามารถจำแนกออกได้เป็น 4 ประเภทหลัก ได้แก่ 1) ทุนทางเศรษฐกิจ (Economic Capital) เช่น เงินทุน อุปกรณ์การผลิต ทรัพยากร และวัตถุดิบ ซึ่งเป็นพื้นฐานในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของกลุ่ม 2) ทุนทางสังคม (Social Capital) ได้แก่ เครือข่ายความสัมพันธ์ ความเชื่อถือ ความร่วมมือและการสนับสนุนระหว่างสมาชิกภายในกลุ่มและภายนอก เช่น ความสัมพันธ์กับชุมชนท้องถิ่น หน่วยงานรัฐ และภาคเอกชน 3) ทุนทางวัฒนธรรม

(Cultural Capital) ซึ่งครอบคลุมองค์ความรู้ ภูมิปัญญาท้องถิ่น ประเพณี และทักษะเฉพาะของชุมชน ที่สามารถนำมาแปรเปลี่ยนเป็นมูลค่าทางเศรษฐกิจและสร้างอัตลักษณ์ของผลิตภัณฑ์ นอกจากนี้ 4) ทุนมนุษย์ (Human Capital) ก็เป็นอีกหนึ่งทุนสำคัญที่สะท้อนถึงศักยภาพของแรงงานในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ทั้งในด้านความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ และความสามารถในการปรับตัว ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการขับเคลื่อนกิจกรรมการผลิต การพัฒนาคุณภาพสินค้า และการสร้างนวัตกรรม แนวคิดทฤษฎีทุนของบูร์ดิเยอจึงช่วยให้สามารถวิเคราะห์ความเข้มแข็งและข้อจำกัดของวิสาหกิจชุมชนในมิติที่หลากหลาย และเปิดโอกาสในการออกแบบกลยุทธ์พัฒนาให้เหมาะสมกับบริบทของทุนที่แต่ละกลุ่มมีอยู่ เพื่อส่งเสริมให้สามารถแข่งขันและเติบโตอย่างยั่งยืนในระบบเศรษฐกิจปัจจุบัน (Bourdieu, P., 1986)

4. แนวคิดการลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ (Economic Inequality)

แนวคิดเรื่อง การลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจ (Economic Inequality) ได้รับความสนใจอย่างมากในวงวิชาการ เนื่องจากปัญหาความเหลื่อมล้ำไม่เพียงส่งผลต่อเสถียรภาพทางเศรษฐกิจเท่านั้น แต่ยังเกี่ยวข้องกับความเป็นธรรมทางสังคมและความยั่งยืนของประชาธิปไตยในระยะยาว นักเศรษฐศาสตร์ชื่อดังอย่าง Stiglitz, J. E. (2025) ได้เสนอว่า ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจมิใช่สิ่งที่เกิดขึ้นโดยบังเอิญ หากแต่เป็นผลลัพธ์ของโครงสร้างนโยบายและระบบเศรษฐกิจที่เอื้อประโยชน์ให้กับกลุ่มทุนหรือชนชั้นนำ ขณะที่คนส่วนใหญ่ในสังคมกลับขาดโอกาสในการเข้าถึงทรัพยากร การศึกษา และบริการสาธารณะอย่างเท่าเทียม เขาเสนอว่า รัฐควรมีบทบาทในการใช้มาตรการกระจายรายได้ เช่น ระบบภาษีแบบก้าวหน้า และการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานเพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตของประชาชน ในทำนองเดียวกัน นักเศรษฐศาสตร์อย่าง Thomas Piketty ได้ศึกษาประวัติศาสตร์ของการกระจายความมั่งคั่งในหลายประเทศ และเสนอว่าความมั่งคั่งมีแนวโน้มจะสะสมในกลุ่มคนที่ร่ำรวยอยู่แล้ว หากไม่มีมาตรการเข้ามาควบคุม ความเหลื่อมล้ำจะเพิ่มขึ้นจนส่งผลให้เกิดระบบชนชั้นทางเศรษฐกิจ ที่ถาวรเขาเสนอให้มีภาษีความมั่งคั่ง หรือภาษีที่เก็บจากทรัพย์สินของผู้มีรายได้สูง เพื่อนำมาใช้ในการสนับสนุนบริการสาธารณะ เช่น การศึกษาและสาธารณสุข เพื่อให้โอกาสทางเศรษฐกิจถูกกระจายไปสู่ประชาชนทุกกลุ่มอย่างเป็นธรรม (Ratanasith, S., 2024) ขณะเดียวกันแนวคิดของ Amartya Sen นักเศรษฐศาสตร์รางวัลโนเบลอีกคนหนึ่ง ได้เปลี่ยนมุมมองจากรายได้ไปสู่ความสามารถในการใช้ชีวิตอย่างมีคุณภาพ (Capability Approach) โดยเสนอว่า การลดความเหลื่อมล้ำไม่ควรมองแค่เพียงตัวเลขรายได้ แต่ต้องวิเคราะห์ว่าบุคคลมีโอกาสในการพัฒนาตนเองหรือไม่ เขาเน้นให้ความสำคัญกับการส่งเสริมศักยภาพของแต่ละบุคคล เช่น การเข้าถึงการศึกษา การรักษาพยาบาล และโอกาสในการตัดสินใจเรื่องชีวิตของตนเอง ดังนั้น การลดความเหลื่อมล้ำจึงต้องอาศัยทั้งกลไกทางเศรษฐกิจ สังคม และการเมือง ที่ทำให้ทุกคนมีอำนาจและศักดิ์ศรีอย่างเท่าเทียมกันในสังคม (ชูชิต ชายทวีป และคณะ, 2567)

5. แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์และการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development)

แนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) เป็นแนวทางการพัฒนาเศรษฐกิจที่เน้นการใช้ ความคิดสร้างสรรค์ เป็นทุนหลักในการขับเคลื่อน โดยเฉพาะในบริบทของเศรษฐกิจฐานรากและวิสาหกิจชุมชน แนวคิดนี้ได้รับการส่งเสริมจากนักเศรษฐศาสตร์และนักวิเคราะห์นโยบายหลายคน เช่น John Howkins ซึ่งได้อธิบายว่า เศรษฐกิจสร้างสรรค์คือการนำเอาความคิดสร้างสรรค์ ทักษะ และพรสวรรค์มาสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจผ่านสินค้า บริการ และนวัตกรรมทางวัฒนธรรม การประยุกต์ใช้แนวคิดนี้กับชุมชนช่วยเสริมพลังให้เกิดการสร้างมูลค่าจากภูมิปัญญาท้องถิ่น งานหัตถกรรม และอัตลักษณ์ท้องถิ่นอย่างยั่งยืน ในด้านการพัฒนาอย่างยั่งยืน (Sustainable Development) (Muamar, A., Rijal, S., Faozi, M. M., Mahfudin, M., & Tohayudin, T., 2024) นักวิชาการอย่าง Gro Harlem Brundtland ได้ให้คำจำกัดความไว้ในรายงาน "Our Common Future" (1987) ว่าหมายถึง การพัฒนาที่ตอบสนองความต้องการของคนรุ่นปัจจุบันโดยไม่ทำลายโอกาสของคนรุ่นต่อไปในการตอบสนองความต้องการของพวกเขา แนวคิดนี้มีรากฐานจากการผสมผสานระหว่างเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมเข้าด้วยกันอย่างสมดุล จุดเน้นอยู่ที่การใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพ การลดผลกระทบทางสิ่งแวดล้อม และการสร้างความเป็นธรรมทางสังคม โดยเฉพาะในระดับชุมชน การพัฒนาอย่างยั่งยืนช่วยให้ชุมชนสามารถพึ่งพาตนเองได้ การผสานแนวคิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์เข้ากับการพัฒนาอย่างยั่งยืน จึงเป็นกลไกสำคัญที่ช่วยให้เกิดการพัฒนาที่มีรากฐานในวัฒนธรรม และไม่ละเลยบริบทของท้องถิ่น (Santos, S. C. 2024) นอกจากนั้น จริยา สุพรรณและคณะ (2568) ยังได้เน้นย้ำว่าเศรษฐกิจสร้างสรรค์สามารถเป็นเสาหลักของการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยสนับสนุนให้ชุมชนใช้ศักยภาพของตนในการผลิตสินค้าหรือบริการที่มีเอกลักษณ์ พร้อมทั้งส่งเสริมคุณค่าทางวัฒนธรรม การอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการสร้างรายได้ที่กระจายอย่างเป็นธรรม แนวทางนี้จึงเป็นเครื่องมือสำคัญในการลดความยากจน และสร้างความเข้มแข็งให้กับเศรษฐกิจท้องถิ่น

วิธีดำเนินการวิจัย

1. รูปแบบการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและทำความเข้าใจบริบท สถานการณ์ ปัญหา ความต้องการ และแนวทางการพัฒนาศักยภาพทางการแข่งขันของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดแม่ฮ่องสอนอย่างลึกซึ้ง ผ่านกระบวนการศึกษาที่อิงจากมุมมองของผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในชุมชน โดยเน้นการเก็บข้อมูลจากประสบการณ์ตรงของกลุ่มเป้าหมายและการตีความตามบริบททางสังคม วัฒนธรรม และเศรษฐกิจของพื้นที่

2. กลุ่มเป้าหมายและการเลือกผู้ให้ข้อมูล

กลุ่มเป้าหมายในการวิจัย คือ สมาชิกกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ทั้ง 7 อำเภอ ได้แก่ อำเภอเมืองแม่ฮ่องสอน ปางมะผ้า ปาย ขุนยวม แม่ลาน้อย แม่สะเรียง และสบเมย ผู้ให้ข้อมูล

หลัก (Key Informants) ได้รับการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) โดยพิจารณาจากประสบการณ์ตรงในการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ความรู้ ความเข้าใจในบริบทท้องถิ่น และศักยภาพในการพัฒนา ทั้งนี้ยังรวมถึงเจ้าหน้าที่ภาครัฐ ผู้นำชุมชน และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ จำนวน 25 คน

3. เครื่องมือวิจัย

การวิจัยใช้เครื่องมือในการเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง (Semi-Structured Interview) เพื่อสอบถามข้อมูลด้านบริบท จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส อุปสรรค และความต้องการของกลุ่ม 2) แบบสังเกตแบบไม่มีโครงสร้าง (Unstructured Observation) และบันทึกภาคสนาม เพื่อเก็บข้อมูลเกี่ยวกับพฤติกรรม การดำเนินงาน สภาพแวดล้อม และการปฏิสัมพันธ์ในพื้นที่จริง 3) การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) เพื่อแลกเปลี่ยนความคิดเห็นร่วมกันระหว่างสมาชิกกลุ่มวิสาหกิจ และสะท้อนแนวคิดหรือข้อเสนอเชิงนโยบาย 4) การทบทวนเอกสาร (Documentary Review) ที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลพื้นฐานของกลุ่มและรายงานภาครัฐที่เกี่ยวข้อง

4. การเก็บรวบรวมข้อมูล

ดำเนินการลงพื้นที่เพื่อสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) กับผู้ให้ข้อมูลหลักแต่ละราย พร้อมทั้งบันทึกภาคสนามและทำการสังเกตวิถีการดำเนินงานของกลุ่มในสถานการณ์จริง ทั้งนี้ยังจัดการสนทนากลุ่มย่อยกับสมาชิกเพื่อเสริมความเข้าใจและสร้างข้อเสนอร่วมของชุมชน ข้อมูลเสริมจากเอกสารรายงานภาครัฐ หน่วยงานสนับสนุน และงานวิชาการถูกนำมาใช้ประกอบการวิเคราะห์เชิงลึกด้วย

5. การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้เทคนิคการวิเคราะห์เนื้อหาเชิงคุณภาพ (Qualitative Content Analysis) โดยดำเนินการตามขั้นตอนต่อไปนี้ 1) การถอดเทปสัมภาษณ์และจัดระบบข้อมูล 2) การอ่านข้อมูลซ้ำเพื่อค้นหารูปแบบ แนวโน้ม หรือประเด็นหลัก (Thematic Analysis) 3) การตีความข้อมูลตามกรอบแนวคิดของ SWOT Analysis เพื่อระบุจุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และอุปสรรคในแต่ละกลุ่ม 4) การสังเคราะห์แนวทางการพัฒนาศักยภาพทางการแข่งขันของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน โดยอ้างอิงจากข้อมูลภาคสนามและข้อมูลทุติยภูมิ เพื่อจัดทำข้อเสนอเชิงกลยุทธ์ที่เหมาะสมกับบริบทท้องถิ่น ผลการวิเคราะห์ทั้งหมดจะถูกนำเสนอในลักษณะการพรรณนา (Narrative Description) และแสดงผ่านแผนภูมิแนวคิดหรือโมเดลสังเคราะห์เพื่อเสนอแนวทางเชิงปฏิบัติและเชิงนโยบาย

ผลการวิจัย

การวิจัยเรื่องการพัฒนาศักยภาพทางการแข่งขันเพื่อแก้ปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดแม่ฮ่องสอน ผู้วิจัยสามารถสรุปผลการศึกษาตามวัตถุประสงค์ จึงได้เรียงตามลำดับผลการศึกษาดังนี้

วิเคราะห์กลยุทธ์ในการพัฒนาศักยภาพทางการแข่งขันของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดแม่ฮ่องสอน อันเป็นแนวทางในการยกระดับความสามารถในการดำเนินธุรกิจ ลดปัญหาความยากจน และความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจในชุมชนอย่างยั่งยืน ซึ่งการวิเคราะห์ปัจจัยสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอก ทำให้สามารถสรุปกลยุทธ์ในการพัฒนาทางการแข่งขันของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดแม่ฮ่องสอนได้ 4 รูปแบบ ดังนี้

1. กลยุทธ์เชิงรุกที่เหมาะสมสำหรับการดำเนินงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นกลยุทธ์ที่เน้นการแก้ปัญหาภายในองค์กรเพื่อพัฒนารูปแบบการบริหารจัดการและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้ดีขึ้น ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 กลยุทธ์เชิงรุกที่เหมาะสมสำหรับการดำเนินงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จังหวัดแม่ฮ่องสอน

กลยุทธ์	แนวทางการดำเนินงาน
กลยุทธ์ที่ 1 กลยุทธ์การพัฒนาผลิตภัณฑ์	1) กิจกรรมเครือข่ายความร่วมมือพัฒนาผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชน ทั้งด้านมาตรฐาน แนวทางการพัฒนากระบวนการผลิตที่มีประสิทธิภาพ การดำเนินการผลิตแบบครบวงจร ที่มีเอกลักษณ์ของชุมชนท้องถิ่น 2) ยกระดับผลิตภัณฑ์ชุมชนให้มีมาตรฐานสูงขึ้น ทั้งด้านสถานที่ผลิต ผลิตภัณฑ์ และบรรจุภัณฑ์ ที่มีความทันสมัยตรงความต้องการตลาดมากขึ้น ขอความร่วมมือการพัฒนาผลิตภัณฑ์ร่วมกับนักวิชาการเพื่อสร้างฐานความรู้ใหม่ๆ ในชุมชน นำไปสู่การสร้างอาชีพ และกระตุ้นเศรษฐกิจชุมชน 3) พัฒนาการบริการการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม โดยไม่ทิ้งกลิ่นไอวิถีชุมชน และเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม
กลยุทธ์ที่ 2 กลยุทธ์การเสริมสร้างนวัตกรรมองค์กรเพื่อการบริหารจัดการตลาดที่มีประสิทธิภาพ	1) จัดประชุมทบทวนผลการดำเนินงานจากการบริหารที่ผ่านมา และแผนการตลาดในระยะสั้น ระยะปานกลาง และระยะยาว โดยวิเคราะห์ความเป็นไปได้ทางการตลาดในอนาคตเพื่อพัฒนาผลิตภัณฑ์ให้เป็นที่ยอมรับและเป็นที่รู้จักในตลาดที่กว้างขวางขึ้น 2) จัดกิจกรรมสร้างความเข้าใจร่วมของผู้นำชุมชนและสมาชิกชุมชนให้มีความเข้าใจต่อการดำเนินกิจการวิสาหกิจชุมชน และการสร้างวัฒนธรรมองค์กร 3) ผลักดันส่งเสริมศักยภาพคนในชุมชนให้เป็นแรงงานที่มีศักยภาพเพื่อรองรับการตลาดด้านการท่องเที่ยว

ตารางที่ 1 กลยุทธ์เชิงรุกที่เหมาะสมสำหรับการดำเนินงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จังหวัดแม่ฮ่องสอน (ต่อ)

กลยุทธ์	แนวทางการดำเนินงาน
	4) จัดอบรมเชิงปฏิบัติการเสริมสร้างขีดความสามารถการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนที่มีประสิทธิภาพและมีแนวทางการขับเคลื่อนที่ชัดเจนขึ้น
กลยุทธ์ที่ 3 กลยุทธ์การสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับผลิตภัณฑ์จากภูมิปัญญาท้องถิ่น	1) จัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการนำเทคโนโลยี ความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรมมาช่วยสร้างมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์และบริการ โดยยึดภูมิปัญญาท้องถิ่นเป็นเอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์และการบริการ และสามารถตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้ดี
	2) จัดกิจกรรมพัฒนาทักษะในกระบวนการคิดเชิงออกแบบ และการคิดเชิงสร้างสรรค์บนพื้นฐานวัฒนธรรมและภูมิปัญญา เชื่อมโยงกับเทคโนโลยี และนวัตกรรม

2. กลยุทธ์เชิงแก้ไขที่เหมาะสมสำหรับการดำเนินงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นกลยุทธ์ที่เน้นการแก้ปัญหาภายในองค์กรร่วมกับการรับนวัตกรรมต่างๆ มาประยุกต์ใช้เพื่อเพิ่มโอกาสทางการแข่งขันของชุมชน ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 กลยุทธ์เชิงแก้ไขที่เหมาะสมสำหรับการดำเนินงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จังหวัดแม่ฮ่องสอน

กลยุทธ์	แนวทางการดำเนินงาน
กลยุทธ์ที่ 1 กลยุทธ์การสร้างการมีส่วนร่วม	1) จัดกิจกรรมสานสัมพันธ์อย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นการสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างกลุ่มวิสาหกิจและสมาชิกในชุมชน
	2) จัดโครงการให้คำปรึกษา แนะนำในการดำเนินกิจการวิสาหกิจชุมชน การประกอบอาชีพเสริม เป็นที่ปรึกษาให้คนในชุมชนที่มีปัญหาในการประกอบอาชีพได้เข้ามามีส่วนร่วมในวิสาหกิจชุมชน
	3) สร้างแหล่งเรียนรู้ชุมชนวิจัยแก่สถาบันการศึกษาเพื่อการมีส่วนร่วมเชิงงานวิชาการเพื่อการพัฒนาวิสาหกิจอย่างยั่งยืน
กลยุทธ์ที่ 2 กลยุทธ์การตลาด	1) ขยายเครือข่ายทางธุรกิจเพื่อส่งเสริมการกระจายสินค้า โดยสร้างความร่วมมือระหว่างเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนและการท่องเที่ยวชุมชนกับกลุ่มลูกค้าเป้าหมาย
	2) จัดทำตลาดร้านค้าชุมชนในระดับอำเภอ หรือจังหวัด เพื่อเปิดพื้นที่เป็นจุดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นจากภูมิปัญญาวิสาหกิจชุมชน

ตารางที่ 2 กลยุทธ์เชิงแก้ไขที่เหมาะสมสำหรับการดำเนินงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จังหวัดแม่ฮ่องสอน (ต่อ)

กลยุทธ์	แนวทางการดำเนินงาน
	3) ขยายช่องทางการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ชุมชนและสร้างช่องทางการสื่อสารระหว่างวิสาหกิจชุมชนไปยังผู้บริโภค และกลุ่มเป้าหมาย โดยการเพิ่มช่องทางการตลาดตรงตามความต้องการตลาดมากขึ้น และใช้แนวคิดกลยุทธ์การตลาดออนไลน์ ผ่านรูปแบบการดำเนินการแบบเชื่อมโยงที่สามารถนำช่องทางการเข้าถึงผู้บริโภคทั้งหมดที่มีอยู่ ไม่ว่าจะเป็นช่องทางออฟไลน์ (Offline) หรือออนไลน์ (Online) เพื่อทำให้ผู้บริโภครู้จักและเชื่อมั่นในผลิตภัณฑ์ของชุมชน รวมถึงเพิ่มขีดความสามารถของวิสาหกิจชุมชน
กลยุทธ์ที่ 3 กลยุทธ์การสร้างอัตลักษณ์ชุมชน	1) พัฒนาตราสินค้าและบรรจุภัณฑ์ที่สื่อถึงอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม หรือภูมิปัญญาท้องถิ่น 2) ส่งเสริมการสร้างมูลค่าเพิ่มและยกระดับมาตรฐานสินค้าและบริการ โดยการนำผลงานวิจัย นวัตกรรม ความคิดสร้างสรรค์ และภูมิปัญญาท้องถิ่นไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์
กลยุทธ์ที่ 4 กลยุทธ์การพัฒนาบุคลากร เพื่อเสริมทักษะด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร	1) จัดอบรมให้กับสมาชิกกลุ่มเพื่อเสริมศักยภาพทักษะการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาประยุกต์ใช้ในกิจการวิสาหกิจชุมชน 2) จัดอบรมเสริมศักยภาพทักษะการสื่อสารในรูปแบบต่าง ๆ เพื่อสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างลูกค้ากับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน 3) พัฒนาศักยภาพบุคลากรในกลุ่มวิสาหกิจ โดยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างกลุ่มวิสาหกิจชุมชน เพื่อฝึกใช้ศักยภาพในการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
กลยุทธ์ที่ 5 กลยุทธ์การสร้างแบรนด์	1) สร้าง ปรับปรุง และรายงานข้อมูลที่เป็นปัจจุบันของวิสาหกิจชุมชนในสื่อสังคมออนไลน์ ได้แก่ Facebook Fan page, Line, Instagram, Twitter (X) และเว็บไซต์อย่างสม่ำเสมอ เนื่องจากสื่อสังคมออนไลน์สามารถเข้าถึงผู้บริโภคได้ง่าย สะดวกรวดเร็ว และตลอดเวลา พร้อมทั้งสร้างช่องทางการสื่อสารเฉพาะของวิสาหกิจชุมชนกับผู้บริโภค และเครือข่าย 2) เชิญนักรีวิวการท่องเที่ยวชุมชน และผลิตภัณฑ์ชุมชนมาเที่ยวชมชุมชนวิสาหกิจชุมชน และนำเสนอวิสาหกิจชุมชนในสื่อช่องทางต่าง ๆ

3. แนวทางกลยุทธ์เชิงป้องกันที่เหมาะสมสำหรับการดำเนินงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นกลยุทธ์ที่เน้นป้องกันปัญหาจากปัจจัยภายนอกเพื่อลดปัญหาและอุปสรรคที่จะเกิดขึ้นกับการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดแม่ฮ่องสอน ดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 แนวทางกลยุทธ์เชิงป้องกันที่เหมาะสมสำหรับการดำเนินงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จังหวัดแม่ฮ่องสอน

กลยุทธ์	แนวทางการดำเนินงาน
กลยุทธ์ที่ 1 กลยุทธ์การสร้างการรับรู้ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ	1) จัดกิจกรรมเพื่อสร้างการรับรู้การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ รวมถึงแนวทางการป้องความเสี่ยงที่อาจเกิดขึ้นกับวิสาหกิจชุมชนจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เช่น ภัยแล้ง น้ำท่วม คลื่นความร้อน การระบาดของโรคภัยต่างๆ เป็นต้น ซึ่งส่งผลต่อการผลิตสินค้าเกษตร
กลยุทธ์ที่ 2 กลยุทธ์การควบคุมต้นทุนการผลิต	1) จัดทำบัญชีควบคุมวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิต เพื่อเปรียบเทียบราคาวัตถุดิบในแต่ละเดือน ใช้ในการควบคุมต้นทุนการผลิต และดูแนวโน้มของต้นทุนในอนาคตเพื่อกักตุนวัตถุดิบในช่วงระดับราคาต่ำ

4. กลยุทธ์เชิงรับที่เหมาะสมสำหรับการดำเนินงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จังหวัดแม่ฮ่องสอน เป็นกลยุทธ์ที่เน้นการสร้างเครือข่ายกับองค์กรภายนอกเพื่อพัฒนาศักยภาพการจัดการของกลุ่ม ดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 กลยุทธ์เชิงรับที่เหมาะสมสำหรับการดำเนินงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จังหวัดแม่ฮ่องสอน

กลยุทธ์	แนวทางการดำเนินงาน
กลยุทธ์ที่ 1 กลยุทธ์การพึ่งตนเอง	1) วางแผนการผลิตวัตถุดิบที่ใช้ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์เพื่อวางจำหน่าย จัดเตรียมพื้นที่ที่เหมาะสมในวิสาหกิจชุมชนเพื่อใช้เป็นแหล่งจำหน่ายผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชน เช่น ในสถานที่ท่องเที่ยว ร้านขายของฝาก/ของที่ระลึก ภายในจังหวัด 2) สร้างการมีส่วนร่วมกับคนในชุมชนในการร่วมเป็นส่วนหนึ่งของผลิตภัณฑ์ชุมชน ตั้งแต่ระดับผู้ผลิตปัจจัยการผลิต ผู้ผลิตผลิตภัณฑ์ ผู้จำหน่าย เจ้าของแหล่งท่องเที่ยงทางวัฒนธรรม รวมถึงการเป็นผู้บริโภคอุปโภคผลิตภัณฑ์ เพื่อรับประโยชน์ทางรายได้ร่วมกัน

ตารางที่ 4 กลยุทธ์เชิงรับที่เหมาะสมสำหรับการดำเนินงานกลุ่มวิสาหกิจชุมชน จังหวัดแม่ฮ่องสอน (ต่อ)

กลยุทธ์	แนวทางการดำเนินงาน
กลยุทธ์ที่ 2 กลยุทธ์การสร้างเครือข่าย	1) สร้างความร่วมมือทางวิชาการกับองค์กรภาครัฐ ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และสถาบันการศึกษารวมถึงเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนต่าง ๆ ที่มีเป้าหมายร่วมกัน เพื่อให้เกิดโครงการหรือกิจกรรมการเสริมทักษะการบริหารจัดการองค์กร 2) จัดเวทีประชุมสัมมนาวางแผนแนวทางการบริหารจัดการวิสาหกิจชุมชนเพื่อพัฒนาหรือแก้ปัญหาในการทำงานด้านต่างๆ อย่างสม่ำเสมอ 3) สร้างความสัมพันธ์ระหว่างบุคลากรทุกระดับในเครือข่ายพันธมิตร และช่วยหนุนเสริมให้สมาชิกในวิสาหกิจชุมชนได้พัฒนางานอย่างเต็มกำลังตามศักยภาพและความชำนาญที่มีอยู่ โดยร่วมกันตั้งเป้าหมายในการพัฒนาบทบาทการทำงานให้กับสมาชิก ซึ่งจะสร้างความหลากหลายและความเข้มแข็งให้กับเครือข่าย

การอภิปรายผล

จากผลการศึกษาวิจัยเรื่องการพัฒนาศักยภาพทางการแข่งขันเพื่อแก้ปัญหาความยากจนและลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดแม่ฮ่องสอน มีประเด็นที่จะนำมาอภิปรายผลได้ดังต่อไปนี้

จากการวิเคราะห์ปัจจัยแวดล้อมภายในและภายนอกของกลุ่ม พบว่าสามารถกำหนดกลยุทธ์การพัฒนาได้ 4 รูปแบบ ได้แก่ กลยุทธ์เชิงรุก กลยุทธ์เชิงแก้ไข กลยุทธ์เชิงป้องกัน และกลยุทธ์เชิงรับ ซึ่งแต่ละกลยุทธ์มีความสอดคล้องกับแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน โดยเน้นทั้งการพัฒนาผลิตภัณฑ์ การเสริมสร้างศักยภาพบุคลากร และการสร้างเครือข่ายความร่วมมือ

กลยุทธ์เชิงรุก ถือเป็นกลยุทธ์สำคัญที่มุ่งเน้นการพัฒนาศักยภาพภายในของกลุ่มวิสาหกิจชุมชน โดยเฉพาะในด้านการปรับปรุงระบบการบริหารจัดการ และการยกระดับคุณภาพผลิตภัณฑ์ให้สามารถแข่งขันได้อย่างมีประสิทธิภาพในตลาดปัจจุบัน ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วและซับซ้อนมากยิ่งขึ้น การดำเนินกลยุทธ์ดังกล่าวมีเป้าหมายเพื่อสร้างความแตกต่างให้กับผลิตภัณฑ์ของชุมชน โดยการดึงอัตลักษณ์ท้องถิ่น ภูมิปัญญาชาวบ้าน และวัฒนธรรมพื้นถิ่นมาเป็นองค์ประกอบหลักในการพัฒนา ทั้งนี้รวมถึงการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่สะท้อนเอกลักษณ์ของท้องถิ่น ควบคู่กับการดำเนินงานที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับงานวิจัยของ พัชรา โพชะนิกร และคณะ (2567) ที่เน้นว่า ความได้เปรียบในการแข่งขันของธุรกิจโดยเฉพาะธุรกิจขนาดย่อมและวิสาหกิจในชุมชนท้องถิ่น มิได้ขึ้นอยู่กับต้นทุนต่ำเพียงอย่างเดียว แต่สามารถเกิดขึ้นได้

จากการสร้างความแตกต่าง (Differentiation) ผ่านการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่ตอบสนองความต้องการเฉพาะกลุ่ม (niche market) และมีอัตลักษณ์ชัดเจน โดยเฉพาะอย่างยิ่งหากสามารถเชื่อมโยงอัตลักษณ์นั้นเข้ากับประสบการณ์ผู้บริโภค จะยิ่งช่วยเพิ่มมูลค่า (value-added) ได้อย่างเป็นรูปธรรม นอกจากนี้ การส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กรที่เปิดรับนวัตกรรมและการเรียนรู้ภายในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน ยังถือเป็นกลยุทธ์เชิงรุกที่สำคัญในการสร้างความเข้มแข็งอย่างยั่งยืน สอดคล้องกับงานวิจัยของ Govindan, K. (2025) ที่เสนอกรอบแนวคิดเรื่อง “Dynamic Capabilities” ซึ่งเน้นการปรับตัว การเรียนรู้ และการสร้างนวัตกรรมขององค์กรในสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง การพัฒนาศักยภาพภายในของกลุ่มวิสาหกิจผ่านการเรียนรู้ การสร้างองค์ความรู้ร่วม (organizational learning) และการปรับตัวเชิงกลยุทธ์ จึงเป็นกลไกสำคัญในการยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของกลุ่มในระยะยาว กล่าวโดยสรุป กลยุทธ์เชิงรุกที่เน้นการพัฒนาภายในของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยเฉพาะการเน้นอัตลักษณ์ท้องถิ่น การส่งเสริมวัฒนธรรมองค์กร และการนำแนวคิดด้านนวัตกรรมมาประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสม เป็นแนวทางที่สอดคล้องกับทฤษฎีและงานวิจัยระดับสากล และเป็นแนวทางที่สามารถเสริมสร้างความเข้มแข็งของชุมชนฐานรากได้อย่างแท้จริง

กลยุทธ์เชิงป้องกันถือเป็นแนวทางการบริหารจัดการที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในบริบทของโลกที่เปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะปัจจัยเสี่ยงจากภายนอก เช่น การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ต้นทุนการผลิตที่ผันผวน ภัยพิบัติทางธรรมชาติ รวมถึงความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งล้วนส่งผลโดยตรงต่อความมั่นคงในการดำเนินธุรกิจของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ห่างไกลและชายขอบ เช่น จังหวัดแม่ฮ่องสอน การมีแนวทางในการเตรียมความพร้อมเพื่อรับมือกับปัจจัยเสี่ยงเหล่านี้ ถือเป็นการยกระดับ ความสามารถในการปรับตัว (Adaptive Capacity) ของชุมชน ซึ่ง สรสินธุ์ ฉายสินสอน (2567) ได้เสนอไว้อย่างชัดเจนว่าความสามารถดังกล่าวเป็นปัจจัยพื้นฐานของความยั่งยืนในระยะยาว โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีข้อจำกัดเชิงทรัพยากรและความเปราะบางด้านโครงสร้างพื้นฐาน กลุ่มวิสาหกิจชุมชนที่สามารถพัฒนาแผนเชิงป้องกัน ทั้งในมิติต้นทุน การบริหารทรัพยากร และความตระหนักรู้ต่อสภาพแวดล้อม จะมีความได้เปรียบในการแข่งขันในระยะยาวมากกว่ากลุ่มที่มุ่งเน้นเพียงผลกำไรในระยะสั้น แนวทางที่วิสาหกิจชุมชนนำมาใช้ เช่น การควบคุมต้นทุนการผลิตผ่านการวางแผนการใช้วัตถุดิบ การจัดทำบัญชีต้นทุนอย่างเป็นระบบ การบริหารจัดการความเสี่ยงทางสิ่งแวดล้อม และการให้ความรู้แก่สมาชิกเกี่ยวกับภัยธรรมชาติและการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ เป็นตัวอย่างของการสร้างระบบภูมิคุ้มกันทางเศรษฐกิจของชุมชนที่ชัดเจน ทั้งนี้ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของกมลาศ ภูวชนาธิพงศ์ และวิชชุดา ฐิติโชติรัตนา (2567) เรื่องรูปแบบการพัฒนาความกรุณาต่อตนเองในการเผชิญวิกฤติของผู้ประกอบการ ที่ชี้ให้เห็นว่า ระบบที่มีความยืดหยุ่นและเตรียมพร้อมรับมือกับการเปลี่ยนแปลง ย่อมมีโอกาสฟื้นตัวและพัฒนาได้ดีกว่าเมื่อเผชิญกับภาวะวิกฤติในภาพรวมแล้ว การที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนจังหวัดแม่ฮ่องสอนได้นำกลยุทธ์เชิงป้องกันมาเป็นเครื่องมือสำคัญในการบริหารจัดการธุรกิจชุมชน

ไม่เพียงแต่เป็นการเสริมความมั่นคงให้กับกิจการ แต่ยังเป็นการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่ยึดมั่นในหลักการพึ่งตนเอง รู้เท่าทันภัย และเตรียมพร้อมสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืนในอนาคต

กลยุทธ์เชิงป้องกันมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างความมั่นคงให้กับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยเฉพาะในบริบทของการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ต้นทุนการผลิตที่เพิ่มสูงขึ้น และความไม่แน่นอนทางเศรษฐกิจระดับมหภาค กลุ่มวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่ชายขอบเช่นแม่ฮ่องสอนต้องเผชิญกับความเปราะบางหลายมิติ ทั้งทางสังคม เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม จึงจำเป็นต้องพัฒนาศักยภาพด้านการบริหารจัดการความเสี่ยงควบคู่ไปกับการวางแผนเชิงรุกและเชิงรับอย่างสมดุล แนวทางการดำเนินงานภายใต้กลยุทธ์เชิงป้องกัน ได้แก่ การสร้างความตระหนักรู้เกี่ยวกับผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ เช่น ภัยแล้ง น้ำท่วม หรือโรคระบาดที่ส่งผลกระทบต่อการผลิตสินค้าเกษตร ตลอดจนการวางแผนควบคุมต้นทุนการผลิตอย่างเป็นระบบผ่านการจัดทำบัญชีวัตถุดิบและการคาดการณ์ราคาล่วงหน้า กลยุทธ์ดังกล่าวแสดงถึงความพยายามในการสร้างระบบเตือนภัยทางเศรษฐกิจในระดับจุลภาค ซึ่งเป็นแนวทางที่สะท้อนการปรับตัวเชิงโครงสร้างของชุมชนในระดับฐานราก ตามแนวคิดของ Ratsamee, S. (2025) ที่ชี้ให้เห็นว่าความสามารถในการปรับตัว (adaptive capacity) คือปัจจัยสำคัญในการเสริมสร้างความยืดหยุ่น (resilience) ของชุมชนต่อความเสี่ยงด้านสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะในพื้นที่ที่มีข้อจำกัดด้านทรัพยากรและการเข้าถึงโอกาสทางเศรษฐกิจ ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของพระครูสังฆรักษ์คัมภีรภัทร คัมภีรเมธี และคณะ (2567) ยังเน้นย้ำถึงบทบาทของการเรียนรู้ร่วมกัน การพัฒนาความรู้ในท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมของภาคประชาชนในการออกแบบแนวทางรับมือกับความเปลี่ยนแปลง ซึ่งทั้งหมดล้วนสะท้อนออกมาในกลยุทธ์เชิงป้องกันที่กลุ่มวิสาหกิจชุมชนในแม่ฮ่องสอนนำไปใช้ นอกจากนี้แนวทางการควบคุมต้นทุนการผลิตยังสอดคล้องกับหลักคิดด้านการพึ่งตนเองและการบริหารจัดการห่วงโซ่อุปทานในระดับชุมชน โดยสรุปกลยุทธ์เชิงป้องกันไม่เพียงเป็นการตอบสนองเชิงรับต่อปัจจัยเสี่ยงแต่ยังเป็นการวางรากฐานให้กับชุมชนสามารถอยู่รอดและอยู่ได้อย่างยั่งยืน ในสภาวะที่โลกภายนอกเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว กลุ่มวิสาหกิจชุมชนในจังหวัดแม่ฮ่องสอนจึงควรได้รับการสนับสนุนทั้งด้านองค์ความรู้ เทคโนโลยี และการเชื่อมโยงกับภาคส่วนอื่น ๆ เพื่อพัฒนาแนวทางป้องกันที่สามารถขับเคลื่อนสู่การพึ่งพาตนเองอย่างแท้จริง

กลยุทธ์เชิงรับ แสดงให้เห็นถึงแนวทางการพัฒนาเชิงรุกที่อาศัยพลังจากภายนอกเพื่อเสริมสร้างศักยภาพภายในกลุ่มวิสาหกิจชุมชน โดยเน้นการสร้างความร่วมมือกับหน่วยงานภาครัฐ เอกชน ภาควิชาการ และภาคประชาสังคม ตลอดจนการพึ่งพาตนเองผ่านการวางแผนจัดการวัตถุดิบในท้องถิ่น และการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์ในชุมชนอย่างมีระบบ ความร่วมมือดังกล่าวเป็นมากกว่าการสนับสนุนเชิงทรัพยากร แต่ยังเป็นการเปิดพื้นที่ให้เกิดการแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และประสบการณ์ซึ่งกันและกัน นำไปสู่การยกระดับศักยภาพในการบริหารจัดการของกลุ่มอย่างยั่งยืน แนวคิดการพัฒนาเครือข่ายระหว่างกลุ่มวิสาหกิจชุมชนมีบทบาทสำคัญในการเสริมสร้างทุนทางสังคม

(social capital) และทุนทางวัฒนธรรม (cultural capital) ซึ่งเป็นรากฐานของความเข้มแข็งในระดับพื้นที่ โดยเฉพาะในบริบทของจังหวัดแม่ฮ่องสอนที่มีความหลากหลายทางชาติพันธุ์และภูมิปัญญาท้องถิ่น การสร้างเครือข่ายจึงช่วยเปิดโอกาสให้กลุ่มสามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูล นวัตกรรม และตลาดใหม่ ๆ ได้มากขึ้น ซึ่งไม่เพียงแต่เพิ่มโอกาสทางการค้า หากยังเป็นเครื่องมือในการสร้างการเรียนรู้ร่วม และการเติบโตของชุมชนในระยะยาว ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ ศุจินันทท์ ไตรระเบียบ และคณะ (2567) ที่ชี้ให้เห็นว่า ความสำเร็จของกิจกรรมทางเศรษฐกิจไม่ได้ขึ้นอยู่เพียงปัจจัยทางโครงสร้าง แต่ยังขึ้นอยู่กับการ “ฝังตัว” (embeddedness) ของกิจกรรมนั้น ๆ ในบริบททางสังคม กล่าวคือ เครือข่าย ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลหรือกลุ่มองค์กรมีผลอย่างยิ่งต่อประสิทธิภาพในการดำเนินงาน การแลกเปลี่ยนทรัพยากร และการสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ดังนั้น กลยุทธ์เชิงรับจึงมิได้เป็นเพียงมาตรการในการเชื่อมโยงกับภายนอกเท่านั้น แต่ยังเป็นการวางรากฐานทางสังคมที่เอื้อต่อการขับเคลื่อนการพัฒนาชุมชนอย่างต่อเนื่องและมั่นคง

องค์ความรู้จากการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้สร้างองค์ความรู้เชิงประจักษ์เกี่ยวกับกลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในบริบทพื้นที่ชายขอบอย่างจังหวัดแม่ฮ่องสอน โดยพบว่าศักยภาพในการแข่งขันของกลุ่มวิสาหกิจไม่ได้ขึ้นอยู่กับเพียงปัจจัยภายใน เช่น ผลิตภัณฑ์หรือการบริหารจัดการเท่านั้น หากแต่ขึ้นอยู่กับความสามารถในการเชื่อมโยงกับทรัพยากรภายนอก องค์ความรู้ ทุนทางสังคม และการมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชนอย่างแท้จริง ผลการวิจัยชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของการออกแบบกลยุทธ์ที่เหมาะสมกับบริบทเฉพาะของพื้นที่ เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนและลดความเปราะบางทางเศรษฐกิจและสังคมของชุมชน อีกทั้งการจัดประเภทของกลยุทธ์ออกเป็น 4 ประเภท ได้แก่ กลยุทธ์เชิงรุก เชิงแก้ไข เชิงป้องกัน และเชิงรับ ได้กลายเป็นกรอบแนวคิดที่สำคัญในการพัฒนานโยบายหรือแผนปฏิบัติการสำหรับการส่งเสริมวิสาหกิจชุมชนในพื้นที่อื่น ๆ ที่มีบริบทคล้ายคลึงกัน การวิเคราะห์โดยใช้ SWOT Analysis ประกอบกับการตีความจากข้อมูลภาคสนามในมิติต่าง ๆ ทั้งเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม ทำให้ได้แนวทางการดำเนินงานที่ไม่เพียงมุ่งเน้นผลทางเศรษฐกิจ แต่ยังสะท้อนถึงความเข้มแข็งทางสังคมและการพึ่งตนเองของชุมชนในระยะยาว สุดท้ายองค์ความรู้จากงานวิจัยนี้ตอกย้ำว่าการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืนนั้น ต้องตั้งอยู่บนฐานของความเข้าใจบริบทท้องถิ่นอย่างลึกซึ้ง มีการเสริมสร้างทุนมนุษย์ผ่านการอบรมและพัฒนาศักยภาพบุคลากร รวมถึงส่งเสริมการรวมกลุ่มและเครือข่ายความร่วมมือในระดับต่าง ๆ งานวิจัยนี้จึงมีคุณค่าไม่เพียงต่อการพัฒนาท้องถิ่น แต่ยังเป็นต้นแบบในการออกแบบกลยุทธ์เชิงพื้นที่ (Place-based Strategy) ที่สามารถประยุกต์ใช้ในนโยบายสาธารณะเพื่อสร้างความเสมอภาคทางเศรษฐกิจในพื้นที่ห่างไกลอื่น ๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ภาครัฐควรจัดทำนโยบายสนับสนุนการพัฒนาศักยภาพของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนอย่างเป็นระบบ โดยเน้นการสร้างกลไกบูรณาการระหว่างหน่วยงานรัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาสังคม เพื่อให้การสนับสนุนมีความต่อเนื่องและตอบสนองบริบทเฉพาะของพื้นที่

1.2 ควรส่งเสริมการจัดตั้ง "ศูนย์สนับสนุนวิสาหกิจชุมชนระดับจังหวัด" ทำหน้าที่เป็นศูนย์กลางการพัฒนาทักษะ นวัตกรรม การตลาด และเทคโนโลยี รวมถึงเชื่อมโยงเครือข่ายการผลิต การจำหน่าย และการบริหารจัดการอย่างเป็นระบบ

1.3 เสนอให้มีการจัดสรรงบประมาณแบบมีส่วนร่วม (Participatory Budgeting) เพื่อให้ชุมชนสามารถร่วมกำหนดทิศทางการใช้ทรัพยากรในการพัฒนาวิสาหกิจท้องถิ่นอย่างตรงจุดและโปร่งใส

2. ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติการ

2.1 กลุ่มวิสาหกิจชุมชนควรเร่งพัฒนาทักษะด้านการบริหารจัดการองค์กร โดยเฉพาะในด้านการวางแผนกลยุทธ์ การจัดการต้นทุน และการใช้เทคโนโลยีดิจิทัล เพื่อเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขัน

2.2 ควรมีการสร้างเครือข่ายความร่วมมือระหว่างกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในแต่ละอำเภอ เพื่อแบ่งปันทรัพยากร ความรู้ และประสบการณ์ในการดำเนินกิจการ รวมถึงการร่วมจัดกิจกรรมการตลาดแบบบูรณาการ

2.3 ส่งเสริมการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นร่วมกับนวัตกรรมใหม่ในการพัฒนาผลิตภัณฑ์และบริการ โดยคำนึงถึงความต้องการของตลาดและความเป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อม

2.4 ส่งเสริมบทบาทของสถาบันการศึกษาในฐานะ “พี่เลี้ยงทางวิชาการ” ที่สนับสนุนกลุ่มวิสาหกิจชุมชนในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ วิจัยตลาด และวางแผนเชิงกลยุทธ์

3. ข้อเสนอแนะเพื่อการศึกษาครั้งต่อไป

3.1 ควรมีการวิจัยเชิงเปรียบเทียบในระดับภาคหรือระดับประเทศ เพื่อศึกษาความแตกต่างของกลยุทธ์และปัจจัยความสำเร็จของวิสาหกิจชุมชนในบริบทที่หลากหลาย

3.2 ควรศึกษาปัจจัยด้านพฤติกรรมผู้บริโภคและแนวโน้มตลาดที่มีผลต่อการพัฒนาผลิตภัณฑ์ของวิสาหกิจชุมชน เพื่อวางแผนการตลาดที่สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงของสังคม

3.3 เสนอให้มีการศึกษาวิจัยเชิงประเมินผล (Impact Evaluation) เพื่อติดตามและประเมินผลกระทบของนโยบายหรือโครงการสนับสนุนวิสาหกิจชุมชนที่ภาครัฐดำเนินการอยู่ในปัจจุบัน

3.4 ควรมีการศึกษาเชิงลึกเกี่ยวกับบทบาทของทุนทางสังคมในกระบวนการสร้างความยั่งยืนของวิสาหกิจชุมชน โดยเฉพาะในพื้นที่ชายขอบและกลุ่มชาติพันธุ์

เอกสารอ้างอิง

กมลาศ ภูวชนาธิพงศ์ และวิชชุดา ฐิติโชติรัตนา. (2567). รูปแบบการพัฒนาความกรุณาต่อตนเองในการเผชิญวิกฤติของผู้ประกอบการ. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์*, 20(1), 28–45.

กฤตพงศ์ ปานผา. (2568). การแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำในสังคมไทยผ่านนโยบายสาธารณะ. *วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์*, 8(3), 385–397.

จริยา สุพรรณ, สุภาภรณ์ ประสงค์ทัน และรภัส ศิลป์ศรีกุล. (2568). เรื่องเล่าและประสบการณ์การพัฒนาศักยภาพชุมชนภายใต้การทำงานโครงการ U2T เพื่อเพิ่มขีดความสามารถทางการแข่งขันภายใต้เศรษฐกิจสร้างสรรค์. *Journal of Multidisciplinary in Humanities and Social Sciences*, 8(1–2), 222–243.

ชูชิต ชายทวีป, ธนัชพร หาระบุตร, วดิธ ยลชื่น และ นริดา พรนาคสอนโกษา. (2567). การแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำในประเทศกำลังพัฒนา: มุมมองเชิงบูรณาการและแนวทางการพัฒนาที่ยั่งยืน. *Journal of Political Science Mahamakut Buddhist University*, 4(6), 205–219.

ดวงชีวัน สวัสดิผล และ พรรณธิพา ธีระโรจนพงษ์. (2568). ปัจจัยการมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชนไปสู่ความยั่งยืน: กรณีศึกษาตำบลเกะรอ อำเภอรามัน จังหวัดยะลา. *วารสารนวัตกรรมการจัดการศึกษาและการวิจัย*, 7(3), 481–492.

ทวี วัชระเกียรติศักดิ์, ศิริพร เลิศยิ่งยศ และ ยุทธกร ฤทธิ์ไธสง. (2562). การพัฒนารูปแบบความสำเร็จในการประกอบการสำหรับวิสาหกิจรายย่อย. *วารสารวิชาการบริหารธุรกิจสมาคมสถาบันอุดมศึกษาเอกชนแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี*, 8(2), 118–141.

ธรรมพร ตันตรา และ วินิจ ผาเจริญ. (2568). การวิเคราะห์ปัจจัยสนับสนุนเศรษฐกิจฐานรากสู่ความเข้มแข็ง มั่นคงและยั่งยืน กรณีศึกษาชุมชน ตำบลหนองหาร อำเภอสันทราย จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อยกระดับคุณภาพชีวิตประชาชน. *วารสารวิชาการรัตนบุศย์*, 7(1), 362–374.

พระครูสังฆรักษ์คัมภีรภัทร คัมภีรเมธี, ประเสริฐ บุปผาสุข, และพระครูศรีปริยัติยารักษ์. (2567). การพัฒนาศูนย์เรียนรู้เชิงสร้างสรรค์หัตถกรรมพื้นบ้าน อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่. *วารสารมจร พุทธปัญญาปริทรรศน์*, 9(3), 345–362.

พระครูสิทธิสุตากร (สุเมต สิทฺธิเมธี). (2567). สร้างวิสาหกิจชุมชนเสริมเศรษฐกิจฐานราก. *วารสารสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม*, 8(9), 189–196.

พระปุญญาพัฒน์ แสงวงค์ดี. (2567). ทุนทางสังคมปัจจัยส่งเสริมให้องค์กรการเงินชุมชนดำเนินการไปสู่ความสำเร็จ. *วารสาร มจร การพัฒนาสังคม*, 9(2), 108–117.

พัชรา โพชะนิกร, ชุติระ ระบอบ และ พรรณราย แสงวิเชียร. (2567). แนวทางส่งเสริมความร่วมมือธุรกิจขนาดกลางและขนาดย่อมของไทยกับองค์การภาครัฐและเอกชนในระดับท้องถิ่นที่มีต่อโอกาสในการเข้าสู่ตลาดทางตอนใต้ของจีน. *รายงานวิจัย*, มหาวิทยาลัยหัวเฉียวเฉลิมพระ

เกียรติ.

มนตรี สิงหะวาระ, กมลทิพย์ ปัญญาสิทธิ์, ชนิตา พันธุ์มณี และ สุปรียา หวังเสถียร. (2567). การสร้างความมั่นคงทางอาหารและทัศนคติต่อการสร้างความมั่นคงทางอาหารระดับครัวเรือนของเกษตรกรในระบบเกษตรแปลงใหญ่ เขตพื้นที่จังหวัดแม่ฮ่องสอน ประเทศไทย. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 9(12), 2238–2255.

ยงยุทธ อ่อนอุระ. (2567). *สถานการณ์วิสาหกิจชุมชน จังหวัดแม่ฮ่องสอน*. สืบค้นเมื่อ 22 กรกฎาคม 2567 จาก http://www.sceb.doae.go.th.

ศุจินันทท์ ไตรระเบียบ, ชนัญชิดา ทิพย์ญาณ และ อมร หวังอัครางกู. (2567). เครือข่ายความร่วมมือในการพัฒนากลุ่มเกษตรกรทำสวนทุ่งคาวัด อำเภอละแม จังหวัดชุมพร ภายใต้แนวคิดการเสริมสร้างพลังอำนาจ. *วารสารสังคมศาสตร์และศาสตร์รวมสมัย*, 5(2), 93–107.

สรสินธุ์ ฉายสินสอน. (2567). การจัดการเชิงกลยุทธ์เพื่อพัฒนาวิสาหกิจชุมชนภายใต้เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs). *วารสารสมาคมนักวิจัย*, 29(1), 98–116.

สิปปภาส สีลเตโชธาม, พระครูปลัดอดิศักดิ์ วชิรปญโญ และขันทอง วัฒนะประดิษฐ์. (2566). การพัฒนาศักยภาพวิสาหกิจชุมชนสตรีโรงลาดเพื่อยกระดับเศรษฐกิจฐานราก โดยพุทธสันติวิธี. *วารสารสันติศึกษาปริทรรศน์ มจร*, 11(5), 1964–1974.

Bourdieu, P. (1986). The forms of capital. New York: Greenwood.

Cazorla-Montero, A., & De los Ríos-Carmenado, I. (2023). From “Putting the Last First” to “Working with People” in Rural Development Planning: A Bibliometric Analysis of 50 Years of Research. *Sustainability*, 15(13), 10117.

Govindan, K. (2025). Analyzing the dynamic capabilities of emerging technologies for industrial emergency situations. *International Journal of Production Economics*, 281, 109495.

Muamar, A., Rijal, S., Faozi, M. M., Mahfudin, M., & Tohayudin, T. (2024). Family and Creative Economy in Sunan Gunung Djati Religious Tourism Area, Cirebon, Indonesia. *El-Usrah: Jurnal Hukum Keluarga*, 7(1), 1–18.

Ratanasith, S. (2024). Capital in the Twenty-First Century. *Suan Dusit Graduate School Academic Journal*, 20(2), 171–172.

Ratsamee, S. (2025). Climate Change and Thailand's Local Economies: Challenges and Opportunities for Sustainable Development. *Journal of Local Management and Development Pibulsongkram Rajabhat University*, 5(1), 82–96.

Santos, S. C. (2024). Building sustainable communities through entrepreneurship and innovation. *Sustainable Communities*, 1(1), 2361061.

Stiglitz, J. E. (2025). *The origins of inequality*. Oxford University Press.